

CARTE ȘI SOCIETATE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE (SECOLELE XVII-XIX). EVALUAREA ISTORIOGRAFICĂ A CONTRIBUȚIEI LUI G. T. KIRILEANU

În *Neamul românesc*, publicație editată de Nicolae Iorga, apărea în numărul 52, din anul 1906, următoarea recenzie semnată de însuși marele istoric: “*De vei lua în mână «Descrierea moșiei regale Broșteni, județul Suceava», de dl. Gh. T. Kirileanu, nu se poate să n-o cetești până la sfârșit. Sunt acolo știri istorice, note despre gospodăria veche și cea nouă, elemente de limbă și cultură, cu totul necunoscute. [...] Monografia nu poate fi întrecută*”¹. Aceste rânduri elogioase erau adresate cărturarului, istoricului literar, memorialistului și folcloristului Gheorghe Teodorescu Kirileanu, care debuta cu această monografie, rod al unor intense cercetări de teren și de arhive, în istoriografia românească².

Născut la 25 martie 1872 în satul Holda-Broșteni, jud. Suceava, G. T. Kirileanu a cunoscut în cei 88 de ani cât a trăit, (moare la 12 noiembrie 1960), atât bucuriile cât și avatarurile unei vieți închinată cărții. A lăsat o operă variată, bogată și valoroasă, care cuprinde ediții de texte, culegeri de folclor, studii și cercetări privind monumente ale artei medievale și personalități ale culturii naționale³.

Ca istoric literar, folclorist, rodul principal al muncii lui, al vieții lui, a fost biblioteca, aceasta adunată cu perseverență, pasiune și cu sacrificarea plăcerilor și bunurilor personale în favoarea interesului public. Ca o recompensă a îndelungatei sale activități științifice, la 5 iunie 1948 a fost ales în unanimitate membru de onoare al Academiei Române. De aceea, într-o scrisoare trimisă lui Simion Mehedinți, imediat ce a aflat de numirea sa se destăinuie acestuia: “*Am citit după aceea și recitit telegrama, și nu mă puteam dumiri asupra acestei neașteptate și prea mari cinstiri ce mi se face din partea Academiei Române prin alegerea mea ca membru de onoare. Am fost în viața mea un pasionat adunător și cetitor de cărți și documente vechi, dar asta n-ajunge să merit asemenea mare cinstire, cuvenită numai fruntașilor culturali*”⁴.

Din păcate, câteva zile mai târziu, publicarea decretului prezidențial numărul 76, prin care Academia Română se transformă în Academia Republicii Populare Române, va consfinți retragerea titlului de către autoritățile comuniste, pentru faptul că slujise monarhia și partidele “istorice”.

Pasiunea colecțiilor de carte a prins-o însuși din natura profesiei sale, bibliotecar. Ca bibliotecar, la Biblioteca centrală a Universității din Iași (1887) a devenit bibliofil, mai ales, că în 1902, cunoaște un pasionat colecționar de cărți și manuscrise vechi, pe I. Caradja. Prin intermediul acestuia îl cunoaște și pe fiul său, Constantin I. Caradja (1889 - 1950), singurul cercetător român admis să colaboreze cu redacția de la *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* (Catalogul colectiv al incunabilelor). Ulterior devine continuator al lui Marcel Godet (viitorul director al Bibliotecii naționale elvețiene din Zürich), în munca de organizare a Bibliotecii regale din București (1909 - 1930).

Vastele sale cunoștințe de paleografie erau arhicunoscute de colegii săi de breaslă. În studiul manuscriselor și cărților vechi, însuși Ion Bianu, directorul Bibliotecii Academiei

¹ *Neamul românesc*, an I, nr.52, 1906, p.861.

² G. T. Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni, jud. Suceava* (în colaborare cu A. Popovici), București, Carol Gobl, 1906.

³ *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1978, p. 190; Constantin Prangati; *Dicționarul oamenilor de seamă din jud. Neamț*, Piatra Neamț, Ed. Crigarux, 1999, p. 130-131, G. T. Kirileanu sau viața ca o carte, *Mărturii inedite*, București, Ed. Eminescu, 1985, Constantin Bostan, Vasile Ciuca, *Gh. Teodorescu-Kirileanu. Contribuții documentare*, Piatra Neamț, 1970; G. T. Kirileanu, *Scrieri*, vol. I, București, Minerva, 1989, vol. II, București, Minerva, 1997.

⁴ G. T. Kirileanu, *Corespondența*, București, Minerva, 1977, p. 125.

Române din aceea perioadă, se consulta cu el, atât în ceea ce privește problemele de bibliotecă, cât și în cele ivite în cercetarea legată de realizarea operei "*Bibliografia Românească Veche*"⁵.

Întrecându-se cu Biblioteca Academiei, dar, mai ales, cu Ion Bianu, G. T. Kirileanu a vrut să aibă în biblioteca personală cât mai multe cărți tipărite pe pământul țării noastre până la 1830. Kirileanu a reușit să strângă în biblioteca sa 173 de cărți vechi românești, dintre care 13 aparțin secolului al XVII-lea, 60 secolului XVIII, iar cele mai multe, 100, au fost tipărite între 1801 și 1830⁶.

Din păcate, faptul că G. T. Kirileanu a scris puțin, sau mai bine zis a publicat puțin, prin aceasta înțelegându-se și absența unor tomuri, respectiv în conținut și paginație, a făcut ca istoriografia românească să fie văduvită de numeroase informații legate de istoria cărții și culturii românești vechi. Asta în condițiile în care valoroasa sa colecție de manuscrise și cărți vechi românești de care dispunea i-ar fi putut furniza un bogat material. Într-adevăr, numeroase dintre aceste cărți conțin însemnări autografe, importante pentru cunoașterea gustului de citit sau pentru cunoașterea criteriilor de apreciere a unei cărți. Alteori, însemnările arată circulația cărții pe mari suprafețe geografice și în mari spații de timp, altele arată prețul de cumpărare.

Această stare de lucruri a fost generată de faptul că G. T. Kirileanu avea cultul cuvântului scris. Afirmația trebuie luată în sensul deosebitului respect pentru cititor și pentru soarta ingrată a hârtiei, silită să poarte, de multe ori, povara celor hărțuiți nu atât de idei, cât de orgolii.

Asemenea conștiință de superioară responsabilitate se manifestă în cazul lui G. T. Kirileanu încă în pragul vârstei de 20 de ani: "*În principiu sunt contra acelorora care mor de dorul să-și vadă numele tipărit sub niște vorbe înșirate: înșiră-te mărgărite [...]. Am colegi cu această manie, contra cărora am fulgerat și i-am mușcat, de multe ori [...]. Când voi scrie, vreau să scriu și am să scriu. Și pentru a scrie îmi trebuie liniște, pe care acum n-o am absolut deloc*"⁷.

Această convingere despre rosturile înalte ale tiparului i-au marcat întreaga existență, fiind categoric formulată și peste 16 ani mai târziu, într-o epistolă adresată lui Titu Maiorescu, avându-și punctul de plecare în aprecierile cu care criticul răsplătise, în forumul Academiei Române, strădaniile lui Kirileanu.⁸ Totuși pasiunea pentru cărțile vechi a fost cea care i-a marcat definitiv viața. Bibliografia lucrărilor lui G. T. Kirileanu se împarte în mai multe secțiuni dintre care remarcăm: cercetări de istorie literară privitoare la Zilot Românul, Iordache Golescu, Costache Conachi, M. Eminescu, Ion Creangă, monografiile de localități, descrieri ale unor monumente istorice, contribuții folcloristice, cercetări filologice și lingvistice.

Bibliofil în sensul cel mai generos al cuvântului, G. T. Kirileanu a fost un neobosit colecționar de manuscrise, pergamente, tipărituri vechi, mânat de dorința nobilă de a aduce, cum singur spunea, "*noi proptele*" culturii românești. Întreține relații cu oamenii de cultură din țară și din străinătate, aleargă pe la anticari, pe la mănăstiri și școli, case boierești, pretutindeni unde crede că poate achiziționa lucrări rarissime.

Dintre numeroasele manuscrise și cărți rare care se găsesc astăzi în Biblioteca Județeană "G. T. Kirileanu" din Piatra Neamț, multe sunt unicat și constituie, un adevărat izvor de informație privind istoria cărții românești din secolele XVII - XIX.

Deși scopul acestei lucrări este acela de a sublinia contribuția istoriografică a lui G. T. Kirileanu legată de cartea și societatea românească din secolele XVII - XIX, nu putem omite însemnătatea fondului de carte veche românească aflată la Biblioteca documentară din Piatra

⁵ G. T. Kirileanu sau viața ca o carte. Mărturii inedite, p. 269.

⁶ Mircea Filip, Cartea românească veche în biblioteca G. T. Kirileanu, Bacău, 1970.

⁷ G. T. Kirileanu, Corespondență, p. 127.

⁸ Ibidem, p. 167.

Neamț. Asta deoarece lucrările istoriografice ale lui G. T. Kirileanu au fost direct legate de acest fond de carte. Menționez, în acest scop, câteva dintre cărțile aflate aici, importante atât prin valoarea lor propriu-zisă cât și prin însemnările manuscrise pe care le dețin.

Cel mai vechi exemplar aflat aici este "*Carte de învățătură*", tipărită la Iași în 1643. De asemenea, interesant este drumul parcurs de "*Noul Testament*", apărut la Bălgrad în anul 1648, până la biblioteca nemțeană. Datorită însemnărilor manuscrise de pe acesta s-a putut puncta o parte din itinerar⁹. Dintre cele 60 de cărți ce aparțin sec. XVIII intrate în posesia lui G. T. Kirileanu, impresionează *Provedanie. La îngropăciunea oamenilor morți*, tipărită la Blaj în 1784 și având ca autor pe Samuil Clain. Lucrarea lui Samuil Clain a aparținut și lui Petru Maior, după cum aflăm dintr-o notă redactată de acesta pe marginea filelor¹⁰.

Același Petru Maior se regăsește în colecția cărțurului nemțean, de această dată ca autor al cărților *Didahii adecă învățături pentru creșterea fiilor*, Buda, 1809, *Provedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, Buda, 1809; *Prediche, Partea I-III*; Buda 1810-1811, *Ortographia romana sive latino-valachica*, Buda, 1819.

Nu este de mirare faptul că având în posesie o asemenea colecție de carte veche, majoritatea contribuțiilor istoriografice ale lui G. T. Kirileanu au avut ca principală sursă tocmai cărți, manuscrise și tipărituri din impresionanta bibliotecă personală.

În acest sens, G. T. Kirileanu scoate la iveală întâiul cod silvic tipărit în limba română, pe care-l publică în anul 1908¹¹. Este vorba de vechiul cod silvic bucovinean, dat din porunca împăratului Iosif II. Tipăritura, ce are 76 de pagini, conține pe două coloane, una în limba germană, iar cealaltă în română (cu caractere chirilice), întreaga legislație editată sub Iosif II referitoare la modul de organizare și folosință a pădurilor bucovinene. Datarea codului a fost realizată de G. T. Kirileanu, care consideră ca dată a apariției lui, 28 februarie 1786.

Pentru a afla dacă se mai păstrează vreun alt exemplar, G. T. Kirileanu cercetează arhivele vieneze. Aici găsește cu greu în Arhiva de război un alt cod asemănător, tot nedatat.

Compus din 12 capitole, *Codul silvic românesc* are o importanță deosebită pentru cunoașterea impactului reformelor iosefiniste asupra Bucovinei, unde numeroasele păduri de aici au făcut ca, pentru mare parte a populației, lucrul în mediul silvic să reprezinte singura modalitate de subzistență. G. T. Kirileanu realizează "*însemnătatea acestei rare tipărituri, care oferă date care mai interesante nu numai pentru silviculor [...] precum unele obiceiuri din viața sătenilor*"¹².

Într-adevăr, pentru realizarea unui tablou al realităților și existenței de zi cu zi a societății bucovinene în secolul al XVIII-lea, cunoașterea legislației forestiere inițiate de Iosif al II-lea este impetuos necesară. Asta deoarece sub influența ideilor "*iluministe*" se acordă o importanță deosebită sectorului economic, vital pentru bunăstarea și chiar existența populației din noua provincie austriacă.

Mergând pe aceeași direcție de scoatere la lumină a unor secvențe ale trecutului, G. T. Kirileanu publica în anul 1928, un calendar¹³.

Semnificativă pentru permanenta rețineră a lui G. T. Kirileanu față de interpretarea și sinteza faptelor de folclor ori de istorie literară, pe care le-a dezvăluit prin contribuțiile sale publicistice, este și precizarea cuprinsă în finalul notiței introductivă la acest manuscris:

⁹ Filip Mircea, *op. cit.*, p.21.

¹⁰ *Ibidem*, p.22.

¹¹ G.T. Kirileanu, *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina dată de împăratul Iosif al II-lea în anul 1786*, în *Revista Pădurilor*, XXIII, 1908, 6, p. 161-170, 8, p. 271-279, 9, p. 330-347 și 10, p. 364-376.

¹² G.T. Kirileanu, *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina dată de împăratul Iosif al II-lea în anul 1786*, București, Joseph Göbl, 1908, p. 5.

¹³ G. T. Kirileanu, *Calendarul manuscris din 1825 a lui Petrachi Popovici ot Fulticen,i în Șezătoarea*, vol. XXIV, an XXXVI, nr. 5 - 7, 1928, p. 65-89.

“Rămâne ca specialiștii să cerceteze izvoarele și asemănările, eu - ca un modest diletant fiind bucuros că am scăpat de pieire încă o mărturie a vechii noastre vieți sufletești”¹⁴.

Studiul publicat în *Șezătoarea* transcrie un manuscris din anul 1825, găsit de G. T. Kirileanu, la una din numeroasele mănăstiri nemțene. Aceasta conține o serie de descântece și leacuri populare, a căror dezvoltare este binecuvântată pentru cunoașterea și reconstituirea mentalului colectiv al veacurilor XVIII - XIX.

Dovada preocupărilor legate de istoria cărții românești ne este clar deslușită de G. T. Kirileanu în anul 1923 în revista *Convorbiri literare*, unde publică *Însemnări istorice pe cărți vechi bisericești*¹⁵. Articolul cuprinde însemnate însemnări făcute în buna tradiție a mult prea zbuciumatei istorii a cărților bisericești vechi, pe care G. T. Kirileanu le-a desfășurat și le-a transcris cu neobosita-i pasiune pentru cercetarea trecutului și a oricărei mărturii privitoare la istoria neamului românesc. Faptul că însemnările de acest gen, precum și cărțile bisericești vechi constituie valori de preț al patrimoniului cultural național, lucrându-se mereu cu deosebită atenție din partea cercetătorilor reliefat de bibliograful nemțean: “În multe din aceste însemnări găsim icoane vii ale trecutului nostru și ale sufletului strămoșesc, precum și neașteptate informații culturale”¹⁶.

Printre cărțile amintite în studiu se găsește o *Evanghelie* tipărită la Snagov în 1967, un *Octoih* din Buda, 1811, un *Tipicon* din 1816, un *Mineiu*, din Buda, datat 1805 și un *Apostol*, tipărit în București la 1774. Însemnările autografe de pe aceste cărți vechi, aparțin unui boier moldovean Teoader Buhuși, și au fost realizate în primele două decenii al secolului XIX.

Rostul publicării acestor vechi însemnări, manuscrise, este adus la cunoștința cititorului de însuși autorul care consideră că acestea “ne dau o frumoasă descriere a vieții noastre religioase din trecut și a unei credințe adânc înrădăcinate în sufletul boierimii de altădată”¹⁷.

Preocupările istoriografice, pe care G. T. Kirileanu le-a manifestat în activitatea sa științifică au fost în principal axate pe studiul vechii cărți românești.

Totuși, în anul 1927 apărea în revista *Convorbiri Literare* un material al cărturarului nemțean dedicat mitropolitului Dositei Filitti (1734 - 1826)¹⁸. În cadrul acestuia, G. T. Kirileanu zugrăvește cu har portretul fostului mitropolit al Ungro-Vlahiei, subliniind importantul rol jucat de acesta în dezvoltarea vieții culturale din principate la cumpăna sec. XVIII - XIX. Măsura acestuia din anul 1797, de a deschide o școală pentru preoți la biserica Antim, este percepută astfel de scriitorul nemțean: “Acest act este de o deosebită importanță, pentru că pune temelie viitoarelor seminarii preoțești și afirmă principiul că învățătura este una din calitățile ce se cer candidaților la preoție”¹⁹.

Faptul că în perioada cât a fost mitropolit al Țării Românești (1793-1810) a manifestat înțelegere îndeosebi înspre problemele culturale, pe lângă el începându-și cariera Grigore Râmnicăneanu, Ilarion Gheorghiadă, Eufrosin Poteca, Dionisie Lupu, a fost unul din motivele pentru care G. T. Kirileanu în, cadrul rândurilor pe care i le dedică, nu-și ascunde simpatia și prețuirea pe care i le poartă. Bineînțeles că nici producția de carte din acea perioadă nu scapă necercetată, neomițându-se faptul că pe lângă cele 6 rânduri de cărți bisericești tipărite cu ajutorul lui Dositei, la 1806 s-a tipărit, de episcopul de Vrața, Sofronie Vogoridi, cea dintâi ediție în limba bulgară modernă a *Chiriadromiomului*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 67.

¹⁵ G. T. Kirileanu, *Însemnări istorice pe cărți vechi bisericești*, în *Convorbiri literare*, 55, nr.1, 1923, p. 44-52.

¹⁶ *Ibidem*, p. 44.

¹⁷ *Ibidem*, p. 45.

¹⁸ G. T. Kirileanu, *Mitropolitul Dositei Filitti și așezământul său cultural*, în *Convorbiri literare*, 60, nr. 5-8, 1927, p. 179-183.

¹⁹ *Ibidem*, p. 180.

Importanța pe care G. T. Kirileanu o acorda cărții vechi este surprinsă cu precădere într-un studiu apărut în anul 1934, referitor la mormântul lui Constantin Brâncoveanu²⁰. În chiar introducerea lui autorul se prezenta ca “*un simplu cetitor și scotocitor de cărți vechi românești, care a avut norocul să deie peste o cărticică, tipărită acum o sută de ani, în care se vorbește despre mormântul voievodului martir Constantin Brâncoveanu*”²¹. G. T. Kirileanu se consideră un norocos, criticând lipsa de interes, pentru realizarea unei bibliografii a tuturor cărților românești tipărite după 1817, ținând cont că în anul apariției articolului, *Bibliografia Românească Veche*, realizată de Ion Bianu și Nerva Hodoș, se oprise chiar la acea dată.

Cercetător în sensul cel mai deplin al cuvântului al tuturor vestigiilor legate de tipărirea și răspândirea cărții în arealul românesc, G. T. Kirileanu nu scapă prilejul de a prezenta noi informații în domeniu, chiar în broșura dedicată schitului Cozla, apărută în 1939²². Prezentarea unei părți din cele 20 de cărți rare bisericești, pe care schitul le deținea înainte de primul război mondial, ocupă un rol central în expozeul scriitorului nemțean. Printre exemplarele amintite se menționează un *Triod* tipărit în Iași, la 1747, ce conține mai multe însemnări manuscrise realizate în anul 1776.

Din aria contribuțiilor isoriografice, cu care G. T. Kirileanu era nevoit, în cele din urmă, să onoreze - măcar pe plan local - insistențele mai tinerilor prieteni și editori, care-i propuneau cu varii ocazii, “să dea câte ceva la iveală” din comoara bibliotecii și însemnărilor sale, face parte și articolul referitor la Biserica Sf. Ioan Domnesc din Piatra Neamț²³. Abundența de vechi cărți bisericești nu scapă necercetată de către G. T. Kirileanu, care consideră evident că însemnările de pe acestea pot constitui un “*interesant material istoric și cultural asupra trecutului*”²⁴.

Însemnările manuscrise prezentate de cărturarul nemțean au fost realizate în principal în secolul XVIII și începutul secolului XIX. Totuși, nu putem omite importanța și bogăția de informații pe care le oferă aceste însemnări împreună cu cărțile pe care au fost scrise pentru reconstituirea spiritualității secolelor XVIII - XIX. Asta într-o perioadă când producția de carte bisericească era destul de puternică, lucru dovedit de numeroasele titluri prezentate: *Evangheliile*, apărute la București, 1723, Iași, 1762, Mănăstirea Neamț, 1821, Sibiu, 1844, *Liturghiile* de la Iași din 1759, 1794, 1818 sau *Strastnicul* tipărit la Blaj la 1773 etc.

Pregătind un mic istoric al răzeșilor dorneni, în căutarea de știri mai vechi, legate de preoțimea locurilor, G. T. Kirileanu cercetează și arhiva veche a Mitropoliei de la Iași. Acolo, printre numeroasele “*condici de milă*” pentru construcțiile bisericești, găsește și o “*preafrumoasă carte, puternic legată în lemn învelit în piele și înfrumusețată cu icoane imprimate și aurite*”²⁵. Ulterior nu pregetă să o publice în revista *Pastorul Tutovei*, în anul 1942. Condica scrisă în anul 1785 oferă știri interesante, atât asupra clădirii bisericilor în secolul al XVIII-lea, cât și asupra înzestrării și asigurării lor materiale în condițiile noi ivite, ținând cont de alipirea Bucovinei la Imperiul Habsburgic în 1775.

Din păcate, G. T. Kirileanu a scris puțin și ca atare nu și-a putut da toată măsura capacității sale cercetării și a disciplinei sale intelectuale, învederate în monografia lui despre satul Broșteni. Cu modesta-i caracteristică se judecă foarte aspru, dovadă aceste rânduri nedrepte de autocritică: “*Când mă judec pe mine însumi, mă doare că mi-a fost viața prea împrăștiată. Ratat, nereușit, neisprăvit, cum am fost eu în toate: profesor, judecător,*

²⁰ G. T. Kirileanu, *Știri de acum o sută de ani despre mormântul lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, în *Apostolul. Curierul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române* București, XI, nr.10, 1934, p. 192-195.

²¹ *Ibidem*, p.192.

²² G. T. Kirileanu, *Schitul Cozla - Un scump odor de artă bisericească lângă Piatra Neamț*, Piatra Neamț, Tip. “Gh. Asachi”, 1939, p.13.

²³ G. T. Kirileanu, *Biserica Sf. Ioan Domnesc din Piatra Neamț*, în *Anuarul liceului “Petru Rareș”* 1936 - 1940, Piatra Neamț, Tip. “Gh. Asachi”, 1942, p. IX - XII.

²⁴ *Ibidem*, p.IX.

²⁵ G.T. Kirileanu, *Condica veche a Bisericii Sf. Ilie din Folticeni*, în *Pastorul Tutovei*, V, Bârlad, 1942, p. 12, vol II, nr. 1-2, 1942, p. 38-47.

*subprefect, folclorist și etnograf, euclit, istoric, bibliograf și cărturar, diletant doritor de cultură, răritor de fapte bune, dar nerealizat în vreo știință*²⁶. Totuși, în ciuda aparențelor, G. T. Kirileanu și-a făcut datoria, înscriindu-se negreșit în elita intelectualității românești prin aptitudinile și mai ales prin acțiunile sale. Numai biblioteca sa, cedată orașului Piatra Neamț, poate constitui oricând un punct de sprijin în cunoașterea societății și mai ales a cărții vechi aparținând secolelor XVII - XIX.

Parcursul operei istoriografice a lui G. T. Kirileanu, rezervate studiului cărții și societății vechi românești, impune câteva reflexii pe marginea cercetării întreprinse. Constatarea care revine obsesiv în opera învățatului nemțean este negreșit legată de dragostea lui pentru scrierea veche românească. Tocmai de aceea, în majoritatea cazurilor G. T. Kirileanu își culege rodul activității sale din această sursă fertilă ce aparține culturii române. Aplecarea lui spre studiul manuscriselor și tipăriturilor și-a găsit deseori finalitatea în elaborarea unor lucrări menite să aducă o rază de lumină în deslușirea evenimentelor legate de cartea și societatea românească din secolele XVII - XIX. Indiferent că este vorba de cartea bisericească sau de cea laică, în aserțiunea cărturarului nemțean, ambele servesc acelorași scopuri de cunoaștere mai profundă a realităților și preocupărilor membrilor societății românești din acea epocă.

LIVIU ZGÂRCIU
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

LIVRES ET SOCIÉTÉ DANS LES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES (XVIIE – XIXE SIÈCLES) ÉVALUATION HISTORIOGRAPHIQUE DE G.T. KIRILEANU

RÉSUMÉ

Cette étude relève une petite partie de l'activité historiographique de l'érudit G. T. Kirileanu traitant des anciens livres roumains. Actif entre les deux guerres mondiales, G. T. Kirileanu se fit remarquer par ses études et ses articles parus dans diverses publications de l'époque (*Șezătoarea, Convorbiri literare* etc.) mais surtout par ses préoccupations soutenues de bibliophile, actions favorisées par la nature de sa profession.

Ses écrits ont le mérite d'avoir fourni une quantité importante d'informations, permettant une meilleure connaissance des livres roumains anciens et de notre société aux XVIIe – XIXe siècles.

²⁶ G. T. Kirileanu, *Correspondența*, București, Minerva, 1977, p. 126.